

Se på atferden, ikke på hjernen

Forenklet biologi er like ille som å avvise biologi. Vi ser neppe på hjerner for å finne ut om personer er psykotiske.

TEKST

Børge Holden

PUBLISERT 5. august 2011

DEBATT: HJERNEFORSKNING OG PRAKSIS

Debatten i kjølvannet av Nils Eide-Midtsands artikler om hjerneforskningens kliniske nytteverdi fortsetter. Sist ut var Else-Marie Løberg, som i forrige utgave argumenterte for at hjerneforskningen har klinisk nytteverdi, og at erfaringer fra psykosefeltet gir viktige innspill til debatten.

I nr. 4 og nr. 6 argumenterte jeg for at hjerneendringer som skyldes sosial påvirkning ikke kan forklare atferd som endringene tolkes ut fra. Antakelser om hjerneendringer kan heller ikke brukes for å utforme konkrete terapeutiske tiltak for barn med atferdsvansker. I nr. 7 mener Else-Marie Løberg at hjerneforskning er nyttig i behandling av psykose.

Jeg er skeptisk til mye av dette også, både til hjernen som årsak og som indikator for tilstand og behandling.

Løberg åpner med at genetikk, hjernebasert sårbarhet, rus og traumer påvirker hjernens funksjon, og kan skape psykose. Sammen med den enkeltes utviklingshistorie, mestringsstil og erfaringer gir dette en robust forståelse. Løberg peker på viktige, generelle årsaker til psykose. Samtidig oppstår det et logisk problem knyttet til hjernens rolle: Når hjernens funksjon er avhengig av genetikk, rus og traumer, er det vanskelig å se hjernen som årsak til psykosen. Hjerneendringene og psykosen kan snarere forstås som parallelle resultater av de nevnte faktorene. Dette svekker nytten av å vise til hjernen. Når det gjelder «hjernebasert sårbarhet», antas vel denne generelt, og ikke ut fra konkrete undersøkelser av den enkeltes hjerne? I så fall er det også vanskelig å bruke sårbarheten som forklaring på psykosen.

Direkte fra pasienten

Løberg mener at psykose også kan forstås som et sammenbrudd i hjernens evne til å realitetsorientere alternative sanseopplevelser og tanker, når stress overstiger hjernens kapasitet. Pasienten opplever kaos og «overload». Å redusere stress, øke mestring og oppmuntre til ikke å være redd for stemmer og syner, er derfor viktig. Men at hjernen

«bryter sammen», og at pasienten opplever kaos og overbelastning, får man vel kjennskap til direkte fra pasienten, og ikke fra undersøkelser av hjernen? Er ikke funn på hjernenivå, som i gruppestudier av mennesker med psykose, meningsløse hvis man ikke kjenner psykosen til personene som hjernene tilhører? Vi ser neppe på hjerner for å finne ut om personer er psykotiske, og i behandling vites lite om den enkeltes hjerne. Psykologisk behandling må derfor bygge på hva som skjer på atferdsnivå, og ikke i hjernen.

Antakelser bedre enn skadelige forklaringer

Ifølge Løberg kan kunnskap om hvordan hjernen kan skape sanseintrykk og sammenhenger som ikke fins, dempe redsel for alternative sanseopplevelser. Man kan bruke studier av sammenhenger mellom symptomer og hjernefunksjon, som hørselshallusinose og språkprosessering, for at pasienten skal slippe å utvikle uhensiktsmessige forklaringer på sin psykose. Jeg er enig i at det er bedre å forklare psykose ved hjelp av hjerneantakelser enn å la pasienten komme inn i en ond sirkel på grunn av egne, skadelige forklaringer. Men siden kunnskap om hva vi mennesker kan gjøre, skriver seg fra hva vi faktisk kan gjøre, snakker vi om pragmatisk nytte av hjerneforskning, som jeg har vært inne på.

Skepsis er ikke avvisning

Løberg mener at hjerneforskning kan forbedre medikasjon. Det kan den nok. Men det er å gripe direkte inn i hjernen, ikke å stå på utsiden av den. Hjerneforskning skal være nyttig i evaluering av behandling, ved at kognitiv funksjon kan predikere prognose. Men måles kognitiv funksjon på hjernenivå? Hjerneforskning skal også ha gitt ny optimisme når det gjelder hjernens plastisitet. Men i denne sammenhengen må det vel påvises atferdsplastisitet før det gir mening å snakke om hjerneplastisitet?

Endelig skriver Løberg at debatten i Tidsskriftet kan underbygge en utdødd debatt om biologi og miljø, og at vi bør ha en integrerende, ikke-dualistisk holdning. Jeg ser ikke at skepsis til tvilsomme hjerneforklaringer innebærer dualisme eller avvisning av biologiske forklaringer, men forenklet biologi er like ille som å avvise biologi.

Jeg sitter igjen med at hjerneforklaringer à la Eide-Midtsand og Løberg kan være nyttige i en kompleks verden. Knappt noe er vanskeligere å forklare enn atferd, og hjerneforklaringer er bedre enn direkte destruktive forklaringer, som barn med atferdsvansker og personer med psykose har vært utsatt for. Jeg ser den terapeutiske verdien av dette.

borge.holden@sykehuset-innlandet.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 8, 2011, side

TEKST

Børge Holden, Habiliteringstjenesten i Hedmark

